

Sorular ve Cevaplar

Soru-1: *İslam Şahsiyeti kitabının birinci cildinin 407. sayfasının ikinci paragrafında Sahih Hadis'in tarifi konusunda şöyle geçmiştir: "Udul ve zapt sahibi birisinin yine kendisi gibi birisinden muttasıl bir senedle' ifadesi ile, sahih hadis mürsel, münkatı ve mu'dal gibi, sahih hadis çeşitlerinden sayılmayan mürsel, münkatı ve mu'dal'dan korunmuş ve ayırt edilmiş olmaktadır. Çünkü mürsel hadis, tabiinin sahabeyi zikretmeden doğrudan doğruya Nebi [Sallallahu Aleyhi Sellem]'den rivayette bulunmasıdır. Münkatı ise; senedinin bir yerinde veya birkaç yerinde ravilerden birinin düştüğü hadise denir. Mu'dal; bir veya birkaç yerinde iki ravinin düşmesidir. "Mürsel, münkatı ve mu'dal'ın tamamının senedinde kopukluk olduğu için sahih hadis kapsamından çıkarılmıştır." Bu ise aynı kitabın 414 ila 415. sayfalarında mürselin alınmasının sübut bulmasıyla çelişmektedir. O halde bu nasıl izah edilir? Şükranlarımızı iletiriz.*

Cevap-1: "Mürsel" hadisin hadis ilmi ıstılahına göre sahih hadisin tanımına dahil edilmemesi ile mürsel hadisle amel edilmesi arasında çelişki yoktur.

Her ilmin sahipleri, kendi ilimleri için ıstılahlar koymaktadırlar. Yani özel örfi hakikatler koymaktadırlar. Bu ıstılahlar, onların koydukları sınırlar içerisinde uygulanır ve bu sınırların dışına çıkılmaz.

Hadis ıstılahında "Sahih Hadis'in" tarifi nedir diye sorulsa bunun cevabı Şahsiye kitabının birinci cüzünde Haber-i Ahad'ın Kısımları babında "1." maddede zikrettiğimiz gibi şöyledir:

"Sahih: Şaz ve muallel olmayarak isnadının başından sonuna kadar udul ve zapt sahibi kimselerin yine kendileri gibi udul ve zapt sahibi kimselerden muttasıl senetlerle rivayet ettikleri hadise denir. Diğer bir ifade ile, udul ve zapt sahibi bir ravinin yine kendisi gibi birisinden, Resulullah [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]'e veya Sahabeye veya Sahabe zamanındaki diğer Müslümanlara varıncaya kadar muttasıl bir senetle rivayet edilen hadise sahih hadis denir. Udul ve zapt sahibi birisinin yine kendisi gibi birisinden muttasıl bir senedle' ifadesi ile, sahih hadis mürsel, münkatı ve mu'dal gibi, sahih hadis çeşitlerinden sayılmayan mürsel, münkatı ve mu'dal'dan korunmuş ve ayırt edilmiş olmaktadır. Çünkü mürsel hadis, tabiinin sahabeyi zikretmeden doğrudan doğruya Nebi [Sallallahu Aleyhi Sellem]'den rivayette bulunmasıdır. Münkatı ise; senedinin bir yerinde veya birkaç yerinde ravilerden birinin düştüğü hadise denir. Mu'dal; bir veya birkaç yerinde iki ravinin düşmesidir. Mürsel, münkatı ve mu'dal'ın tamamının senedinde kopukluk olduğu için sahih hadis kapsamından çıkarılmıştır."

Bundan da "Mürselin" hadis ilmi ıstılahına göre "Sahih" hadisten olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Ancak alınan ve kendisi ile amel edilen hadis nedir diye sorulsa deriz ki:

-Hadis ilmi ıstılahına göre Sahih ve Hasen hadistir.

-Mürsel, yani isnadından Sahabinin düştüğü hadistir. Dolayısıyla Mürsel hadis hüccettir ve kendisi ile istidlalde bulunulur. Çünkü o, metin, senet ve ravi şartlarına haizdir. Senedinden Sahabinin düşmesi ise onun sahabi olduğu bilindiği sürece kendisinin bilinmemesi bir zarar vermez. Zira o sikadır.

-İmamların, öğrencilerinin, bunların dışındaki âlimlerin ve fakihlerin kitaplarında geçen hadisler Hasen hadisten sayılır. Çünkü onlar, bunları bir hüküm üzerine delil olarak getirmişler veya bunlardan hüküm istinbat etmişlerdir. Dolayısıyla ister usul-ul fikh isterse fikh kitaplarında geçsin Mebsut, Umm, el-Mudevvine el-Kubra ve benzerleri gibi muteber kitaplar olması şartıyla bunlar Hasen hadistir...

-Kendi dışındaki zayıf hadislerle güçlendiğinde zayıf hadisi alan kimseler de vardır... "Bizler ise bunu almıyoruz."

Görüldüğü üzere ortada bir çelişki yoktur. Çünkü hadis ilmi ıstılahı bir ilimdir ve hadis ile amel etmek başka bir ilimdir. Bazen bu ikisi muayyen durumlarda zorunlu olarak bir araya gelmezler. Bir ilimde diğer ilim için hüccet olması ancak muteber delil ile mümkündür.

Bu durum ise sadece bu ilim için geçerli değildir. Bilakis diğer ilimler için de böyledir. Meselenin daha da açıklığa kavuşması için örnek olarak dilde [Sarf-Nahv] anlambilimi âlimlerinin ıstılahlarını alınız. Onlar, fail, mefulün bih ve naib-i failin isimlendirilmesi üzerinde müttefiktirler... Ancak "Fıkh-ul Luga" anlambilim âlimleri, bazen kendi ıstılahlarından kaynaklanan bazı hususlarda onlara muvafakat etmezler... Mesela Sarf-Nahv âlimleri derler ki: "Zeyd elma yedi" cümlesinde Zeyd merfu faildir ve elmanın yenmesi ona isnat edilmiştir. Anlambilim âlimleri de bu hususta onlarla ittifak ederler. Zira mana, bina edilen (anlam) ile örtüşmektedir.

Ancak Sarf-Nahv [Anlam] âlimleri, aynı şekilde derler ki: "Elma yendi" cümlesindeki elma kelimesini nâib-i fail olarak isimlendirirler. "Anlambilim" âlimleri ise bu hususta onlara muvafakat etmezler. Zira burada elma kelimesinin fiille bir ilgisi yoktur! Dolayısıyla o, nâib-i fail değildir. Dolayısıyla da hiçbir şekilde onun yerini almaz. Bilakis o, mana bakımından halen bir yemiştir!

Birçok ilimde durum böyledir. Zira her ilimin kendi metodu, yöntemi ve ıstılahları vardır. Ayrıca denilir ki ıstılahta cimrilik yoktur.

Burada da böyledir. Zira hadis ıstılahı bir ilimdir ve hadisle amel etmek başka bir ilimdir. Bu ikisinin bir hususta ihtilaf etmesi bir çelişkinin olduğu anlamına gelmez.

Soru-2: *Şahsiye kitabının 342. sayfasında şu ifade geçmektedir: "Sahabi olduğu bilindiği sürece": Senedden düştüğü halde onun sahabi olduğu nasıl bilinmektedir? Senedinde ravinin düştüğü her mürseldeki ravinin sahabi olduğunu nasıl takdir edeceğiz? Zannı galiple (en azından bazılarının durumunda) onların Nebi [SallAllahu Aleyhi ve Sellem]'in hadislerini sahabilerden işittiklerinin nefyedilmesine rağmen tabiinin sahabeden yaptığı rivayetlerin hepsini nasıl kabul edebiliriz? Ayrıca "tabiinin küçüğü ile büyüğü arasında eşitliğin olduğu meşhurdur" söylemi "senedde kopukluğun veya mu'dallığın bulunması sebebiyle" onların mürsellerinin tamamını reddeden kimseler nezdinde doğrudur. Tabiinin yaşça küçük olanlarının en azından bazılarının durumu gördüğümüz gibi ortada olduğu halde bu söylem bizim nezdimizde nasıl sahih olabilir?*

Cevap-2: Kendisi ile amel ettiğimiz mürsel hadis, sadece senedinden sahabinin düştüğü mürsel hadistir. Bu da sened ravilerini ve ilgili konuları bilmek için araştırmayı gerektiren bir husustur. Eğer senedden düşen ravi sahabi ise hadisi kabul edilir ve bu şekliyle amel edilir. Resul [SallAllahu Aleyhi ve Sellem]'e göndermede bulunan tabiin ister büyük ister küçük olsun fark etmez. Zira önemli olan senedden düşen ravinin sahabi olmasıdır. Araştırma ve inceleme sonucunda senedden düşen ravinin başka bir tabiin ve sahabi olduğu ortaya çıkarsa bizim nezdimizde bu hadis alınmaz ve onunla amel edilmez. Çünkü biz, mürsel hadis ile neden amel ettiğimizi zikrettik. Zira dedik ki:

"Senedinde bir sahabe düşen hadistir. Bir tabiinin: 'Resulullah [SallAllahu Aleyhi ve Sellem] şöyle dedi' 'şöyle yaptı' veya 'huzurunda şöyle yapıldı' şeklinde doğrudan doğruya Resulullah [SallAllahu Aleyhi ve Sellem]'den nakletmesidir. Mürsel hadis, Tabiinden Ubeydullah Bin Adiy Bin el-Hıyar, Said Bin El Müseyyib gibi şahsiyetlerin sahabeden bir cemaata kavuşup onlarla oturmaları ve konuşma esnasında sahabeyi zikretmeden 'Resulullah [SallAllahu Aleyhi ve Sellem] şöyle dediği gibi' gibi bir ifadeyi kullanmalarıdır. Bütün Tabiin arasında eşitlik olduğu yani büyük-küçük ayrımı yapılmadığı meşhurdur. Yani büyük küçük yaş ayrımına bakılmaksızın Tabiinden herhangi bir kimsenin Sahabeyi zikretmeden doğrudan doğruya Nebi [SallAllahu Aleyhi ve Sellem]'den rivayette bulunmasıdır... Ayrıca mürsel hadis metin, sened ve ravi şartlarına da hazidir. Senedinden düşürülen ravi Sahabe olduğu için sahabe olduğu bilindiği sürece ravinin bilinmemesi zarar vermez. Çünkü o güvenilir bir kimsedir. Bu da mürsel hadisin

hüccet hadis olduğuna ve onunla istidlal yapılacağına delalet eder. Bazen, illet, tabiinin kendi gibi olan bir Tabiinden onun da Sahabeden rivayet etmesi gibi ihtimal dahilindedir denilebilir. Sahabenin düşmesi ise ravinin düşmesi anlamına gelmez. Tam tersine o, ravilerinden birisi Sahabe olan -ki o udul sıfatına sahiptir- iki ravinin düşmesi ihtimalini gösteren bir inkitadır. Başka durumda ise onun Tabiinden olma şüphesi vardır. Bu durumda ise hadiste cerh ihtimali veya zapt noksanlığı vardır ki bu nedenle de reddedilir. Böyle bir söz söylenebilir. Bu söze şöyle cevap verilir: Mürsel hadisin tarifi şöyleydi: 'Tabiinden sahabenin ismini zikretmeden Resulullah [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]'den rivayette bulunmasıdır.' Bu tarifte zikredilmeyen bir tabiinin başka bir tabiinden rivayeti diye bir şey yoktur."

Binaenaleyh mesele açık ve nettir.

Soru-3: *Herhangi bir fırka veya mezhebe davet eden bidatçinin rivayetlerinin tamamını niçin reddettik? Oysa ravinin kabulünde veya kabul edilmemesinde esas olan adalet ve zapttır. Dolayısıyla herhangi bir fırka veya mezhebe davetin bu ikisi ile ne alakası var? Ayrıca Şahsiye kitabının birinci cüzünün 401. sayfasının ikinci paragrafında şöyle denmektedir: "Çünkü herhangi bir mezhebe ve guruba çağırarak caiz değildir. Ancak İslam'a çağırıyor ve delillerini ortaya koyarak benimsediği görüşlerini açıklıyorsa rivayeti kabul edilir. Zira bu durumda İslam'a çağırıyor sayılır. Böyle bir kimse rivayetinden dolayı kınanmaz." Bu da şu soruları ön plana çıkarmaktadır:*

-İslam'a davet etmek ile herhangi bir fırka veya mezhebe davet etmek arasında ne fark vardır?

-"İster Şii ister Harici ister Mutezile olsun" kendi görüşlerine davet eden bir kimse kendisinin İslam'ın sahih anlayışını temsil ettiğine inanmıyor mu?

-Mezhepten maksat nedir?

Cevap-3: Görüldüğü kadarıyla siz bazı meseleleri karıştırmaktasınız:

1-İslami fırkaların ortaya çıkmasında İslam tarihi tanıklık etmiştir ki bu fırkalar, -Resul [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]'in döneminde mevcut olmayan- bir yada daha fazla ferî bir fikre dayanmakta idiler. Onlar bu fikre inanmakta, buna davet etmekte ve bu fikri destekleyici deliller, emareler ve şüpheler toplama gayreti içerisine girmektedirler.

Mesela "tahkim" meselesi sırasında Hariciler başkaldırdılar, bunu küfür saydılar, daha da ileri giderek büyük günah işleyen kimseyi tekfir ettiler ve bu onlar nezdinde kendisine davet ettikleri bir mesele haline geldi.

Mesela Mutezile, felsefeyi tercüme ettiler ve daha da ileri giderek insanın kendi fiilinin yaratıcısı olduğunu söylediler. Ardından buna Kur'an'ın yaratılması fikrine de eklediler. Böylece bu, onların kendisine davet ettikleri bir meseleleri haline dönüştü.

Hakeza...

Vakıa göstermiştir ki onlar, ferî fikirlerine davet ettikleri sırada teviller yapıyorlar... ve kendilerinin meselesi haline gelen fikirlerini ispat etmek için tevilin hiçbir anlamı olmasa dahi delil getirmekten sakınmamaktaydılar ve onların bu durumu açık olan bir husustu...

Bundan dolayı onların rivayetlerinin sıhhatinde şüphe vardır ve bu teorik bir husus değildir. Bilakis mevcut vakıalar bunu doğrulamaktadır. Bu fırkaları terk eden bazı kimselerden nakledilen hususlar da bunu teyit etmektedir. Nitekim İbn-u Hacer, Lisan-i Mizan'da şöyle demiştir: "Bidatçı bir kimse davetçi olduğunda onda bidatini güçlendiren şeyleri rivayet etmeye iten bir güdü olur." Yine Haricilerden olan bir Şeyh'in tövbe ettikten sonra şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bu hadisler, bir dindir. O halde dininizi kimden aldığınıza bakınız. Zira bizler bir husustan hoşlandığımızda onu hadise çevirirdik..."

Bu nedenle Şahsiye kitabının birinci cüzünün 400. sayfasının ikinci paragrafında şöyle dedik: "Fitnelerden sonra İslami fırkalar ortaya çıktı ve bunlar yeni düşüncelere inandılar... Bazıları bağlı

oldukları fırkaya davet ve teşvik için veya görüşlerine davet ve teşvik etmek, görüşlerini güzel göstermek için hadisler uyduruyorlardı...”

Buna rağmen bu fırkaların rivayetleri kabul edilmese dahi fikirleri İslami kültürden sayılır. Çünkü kültür bir şeydir, rivayet başka bir şeydir.

2. İslam’a davet edilmesine gelince:

Davet, İslam’ın devlet, hayat ve toplumda tatbik edilmesi amacıyla yapılır. Keza İslam’a davet şeri delillere binaen onun fikri ve metodu ile yapılır.

İslam, davette bir mesele olup fırkalarda ve onlara yapılan davetlerde olduğu gibi Resul [Sallallahu Aleyhi ve Sellem]’in döneminde olmayan ferî bir fikir değildir...

İslam’a davette kitleleşmek, sadece kendisinin ön plana çıktığı ferî bir fikir etrafında değil İslam etrafında olur.

Her ne kadar içtihatlarında ihtilaf etmiş olsalar dahi bu anlamda adalet tahakkuk ettiği sürece İslam davetçilerinin ihtilafları bu yöndeki rivayetlerine mani değildir...

3. Mezhepten kastedilene gelince; şeri hükümler ve şeri hükümleri istinbat metodu hakkında içtihat eden bazı müçtehitler bazı mezheplerin durumunda olduğu gibi ister kendisine has bir metot belirlesin isterse belirlemesin sahabe asrındaki müçtehitlerin durumunda olduğu gibi doğal olarak hükümleri istinbat etmeye yönelik muayyen bir anlama metoduna göre hareket ederler. Keza ister bir içtihat metodu belirlesin ister içtihat metodunda herhangi bir müçtehidî taklit etsin hükümler hakkında içtihat edebilir ve içtihat metodunu belirleyen kimseyi taklit etmeyebilir...

İşte bu metoda göre muhtelif şeri hükümler hakkında içtihat eden bu müçtehitler yapmış oldukları içtihatlarıyla meşhur olurlar ve içtihatlarından mutmain olanlar onları taklit ederler. Böylece mezhep oluşur...

Gördüğünüz gibi mesele mezhep hakkında bir soru sormayı gerektiremeyecek şekilde açıktır...

H. 12 Cumâde’l Ulâ 1431

M. 26 Nisan 2010